

Programserie: Fatta EU

Episod: Handel

F-nummer: F0103898

Programlängd: 14,28 minuter

Målgrupp: Högstadiet, åk 7–9

Programledare: Leila Trulsen

Statsvetare: Jenny Madestam

Produktionsbolag: Mediabruket

Projektledare UR: Fredrik Quistbergh

Typ: En av tre episoder för broadcast och play tjänster

Publicering: 2019-03-04

LOGGA: UR

Leila Trulsen (Programledare): Wow, ja, det är alltså här jag ska jobba idag. Här tillverkas någonting som har startat krig men också behållit fred.

SKYLT - LEILA TRULSEN

Jenny Madestam (statsvetare): Handel och jakten på råvaror och produkter har startat konflikter och till och med krig mellan länder. Men det har också behållit fred – EU är ett exempel på det. Där medlemsländerna har kommit varandra närmare på grund av att man samarbetar kring import och export av varor. Och det var handeln med stålet som startade allt.

Leila: Hej, Leila.

Mattias Hägglund: Mattias.

Leila: Jag är er nya stålarbetare för dagen.

Mattias: Välkommen, jag ska vara din handledare.

Leila: Tack så mycket.

Mattias: Vi ska in på ett säkerhetsområde så du behöver lite skyddskläder.

Leila: Okej.

Mattias: Så följ med mig så ska vi ta reda på vart vi har det.

SKYLT: MATTIAS HÄGGLUND, PRODUKTUTVECKLARE

GRAFIK

Jenny: Efter två världskrig hade stora delar av Europa trasats sönder. För att undvika att det skulle hända igen och för att säkra freden så slöt sex länder ett avtal om att dom skulle samarbeta kring vissa frågor. Det här var början till det som idag heter - Europeiska unionen - EU. Som nu består av 28 länder och Sverige gick med 1995. Grundbulten i EU:s samarbete är att varor, tjänster, personer och kapital ska kunna röra sig fritt mellan medlemsländerna. Men vi samarbetar även inom flera olika områden som miljö, asylpolitik och att bekämpa brottslighet. Vi säger ofta att vi är en del av EU - men vi borde kanske snarare säga att vi är EU. Vilket betyder att vi måste fatta EU.

TEXT i GRAFIKEN:

*AVTAL - ITALIEN, BELGIEN, FRANKRIKE, LUXEMBURG, VÄSTTYSKLAND,
NEDERLÄNDERNA.*

FLAGGOR KOMMER UPP - NAMN PÅ LÄNDERNA - 28 st - KOLLAT

SYMBOLER - VAROR, TJÄNSTER, PERSONER, KAPITAL

BILD PÅ BREV - ANSÖKAN

LOGGA - FATTA EU

Jenny: Men det är inte helt lätt att förstå det här stora maskineriet. Därför ska Leila och jag statsvetaren Jenny hjälpa er på traven. Och i det här programmet ska vi ta oss an handeln. Som i alla tider varit orsaken till både krig och fred. Och handeln är EU:s ryggrad.

SKYLT - HANDEL

Leila: Och vad är det vi ska vi göra idag?

Mattias: Jo, idag ska vi följa produktionen från start till mål, och vi ska säkerställa att kvaliteten och egenskaperna på det här speciella stålet vi behöver ta fram är dom rätta.

Leila: Okej, det låter som mycket saker - tur att du har extra hjälp här.

Mattias: Jajamän, det är kanonbra. Du ska få glasögon och du ska få handskar och sen är vi redo att åka in.

Leila: Kanon.

ARKIV

Jenny: Järnmalmen har sedan medeltiden varit en viktig handelsvara för Sverige och under första och andra världskrigen exporterades den svenska järnmalmen ner till krigande länder där den förädlades till stål för att bland annat tillverka vapen. När fred slöts så var det just stålet och även kol som EU skapade en gemensam handel kring. Ett sätt att behålla freden.

Kanske är det svårt att förstå att handeln med varor skulle skapa fred - men om man börjar samarbeta - och i största mån handla varor från varandra så skapar ju det ett beroende. Vilket också leder till en gemenskap. Sedan 1950-talet så har det här samarbetet utvecklats - och idag så har EU något som kallas för de fyra friheterna.

SKYLT - JENNY MADESTAM STATSNETARE

GRAFIK

Jenny: Dom fyra friheterna bygger på fri rörlighet - att varor, tjänster, personer och kapital ska kunna få röra sig fritt. Gällande varor- så har EU tagit bort tullarna mellan medlemsländerna - alltså att det inte ska läggas på skatter när vi importerar eller exporter varor mellan EU länder. Varor ska alltså kunna röra sig fritt mellan länder utan några hinder. Det finns också samma tanke med tjänster. Om du har ett företag som säljer till exempel städtjänster så ska du kunna erbjuda dina städtjänster till alla EU-länder. Och det vi själva kanske märker av allra mest är den fria rörligheten för personer. Att vi ska kunna resa, arbeta, studera, starta verksamheter och leva som pensionär i vilket EU-land vi vill. Och till sist men inte minst så har vi rörligt kapital - att vi som medborgare och medlemsländer ska kunna investera våra pengar i vilket EU-land vi vill. Till exempel köpa hus eller att spara eller köpa fonder i ett annat lands bank.

TEXT I GRAFIKEN -

DE 4 FRIHETERNA

VAROR, TJÄNSTER, PERSONER, KAPITAL

VAROR

TULLAR

TJÄNSTER

EU- LÄNDER

PERSONER

Ord på böcker - Gynekologi, Bones, Medicine, The cell

PÅ en skylt - KAFFE

KAPITAL

Namn på grisar: CYPERN, SPANIEN, SVERIGE

KÖP

Mattias: Och nu åker vi genom vakten.

Leila: Är det mycket säkerhet för att ta sig in på området?

Mattias: Det är jättemycket säkerhet.

Leila: Okej.

Mattias: Så vakterna behöver kontrollera alla som åker in och ut härifrån.

Leila: Och dom vet att jag är en stålarbetare idag?

Mattias: Dom har koll på dig. Du har checkat in och finns i systemet.

Mattias: Nu ser vi framför oss det som kallas masugnen.

Leila: Okej.

Mattias: Det är där vi blandar kol och järn och smälter ner det till flytande form.

Mattias: Nu börjar vi närma oss vårt först stopp.

Leila: Okej.

Mattias: Så där då var vi framme .... all right nu kommer vi ut i produktionen.

Leila: Okej.

Leila: Det luktar som bränt nyårsfyrverkeri.

Mattias: Det är svavel som luktar.

Leila: Jaha

Mattias: Nu är vi i stålverket

Leila: Det här är ju galet.

Mattias: Ja, allt är ju i lite större dimensioner än vad man kanske är van vid.

Mattias: Hallå, hallå.

Arbetare: Hej, hej.

Mattias: Jag skulle vilja ha ett prov på det här. Har ni möjlighet att ta ett så att vi kan analysera det?

Arbetare: Absolut.

Mattias: Tack så mycket.

Leila: Men varför är det viktigt att ni tar prov på det här?

MATTIAS - Det är för att det är viktigt att säkerställa dom kemiska egenskaperna och sen i slutändan de mekaniska egenskaperna som stålet kommer att få.

Leila: Ja.

Mattias: Och så här ser det ut när man gör det.

Leila: Okej, men det här är ju början, det förstår jag, men sen när det är klart stål vilka säljer ni det här till då?

Mattias: Ja, vi säljer över hela världen, men framförallt inom EU.

Jenny: Alla länder är beroende av import av varor som man inte har tillgång till i sitt land. Men även exporten är oerhört viktig - eftersom industrin som tillverkar varor skapar arbetstillfällena och på så sätt får vi in pengar till staten i form av skatter. Så vi behöver både import och export för att ett land ska må bra. Och det här utbytet mellan länder det äger rum hela tiden - och inom EU så sker hela 70% av all handel mellan medlemsländerna.

SKYLTAR ÖVER JENNY -

IMPORT VIKTIGT

MEN ÄVEN EXPORTEN

INDUSTRIN

= ARBETSTILLFÄLLEN

=SKATTER

70% av all handel mellan medlemsländer

Mattias: Hallå vem är det som hjälper oss med provtagningen?

Arbetare: Ja, det har kommit precis.

Leila: Jaha, det är här man har koll på allt sådant?

Arbetare: Det ser superbra ut.

Mattias: Kul att höra.

Arbetare: Allting är hemma.

Leila: Sverige har om jag förstått det rätt typ det renaste stålet i världen.

Mattias: Ja, vi har bland de renaste stålen i världen. Det stämmer.

Leila: Men det borde ju vara jättehatt på marknaden. Varför säljer ni nästan bara till EU. Hela världen borde ju vilja ha det här stålet.

Mattias: Jo, vi säljer till hela världen, det gör vi. Men i och med att EU inte har några tullar eller handelshinder så är det enklast för oss att sälja där och samtidigt ligger det ju också geografisk nära till hands. Såklart. Men framförallt att vi inte har några hinder som stoppar oss.

GRAFIK

Jenny: Innan vi gick med i EU så hade vi tullar, alltså skatter, på de varor vi handlade från de andra europeiska länderna. Det var dels ett sätt att få in pengar. Men vi ville också skydda vår industri och våra företag. Att varor från andra länder skulle bli dyrare och att vi på så vis skulle välja varor som producerades i Sverige. Vi kan säga att vi ville undvika konkurrens.

Men när vi gick med i EU så ändrades det här. Tullarna togs bort och vi har nu en gemensam marknad med dom andra medlemsländerna. Om vi bara ser till handeln skulle vi kunna se oss som ett stort gemensamt land, men kallas för en handelsunion. Men nu har EU istället gemensamma tullar och avgifter gentemot länder utanför unionen - som ska skydda oss. Och andra länder gör samma sak mot EU.

TEXT I GRAFIK -

TULLAR

HANDELSUNION

TULLAR

Leila: Wooow!

Mattias: Det är ett tjockt ämne till att börja med och efter varje gång blir det plattare.

Leila: Den är varm också!

Mattias: Så här nu så har plåten plattats till kan man säga och så märks den så vi har ett internt ID på den när den kommer genom fabriken så vi kan identifiera den. Nu ska vi gå vidare och titta på när plåten klipps.

För att vi ska hantera den senare i fabriken så måste vi klippa den i mindre bitar och vi ska även ta ut en kupong för att ta med oss till labbet och prova sen också så vi fortsätter säkerställa kvaliteten på stålet.

Leila: Men sen när ni ska sälja det här stålet - påverkas ni då av olika handelshinder. Jag tänker på att Kina har ståltullar och USA vill införa det.

Mattias: Ja det är klart att det påverkar oss och vi ser ju helst att alla får verka på en så fri och oreglerad marknad som möjligt.

ARKIV

Jenny: När länder försöker skydda sin egen marknad med hjälp av hinder och tullar kan det skapa konflikter. Ett exempel på det är att den amerikanske presidenten Donald Trump vill sätta upp handelshinder gentemot Kina - bland annat för stål och viss elektronik.

Donald Trump (President, USA): Together we're sending a message to our foreign competitors. The days of plundering American jobs and wealth - those days are over.

Jenny: På så sätt blir dessa varor dyrare. Han vill att amerikanerna ska välja produkter från USA istället för Kina. Kina vill besvara det här med att lägga på höga tullar på bland annat jordbruksprodukter från USA. Det brukar kallas för handelskrig. Men motsatsen till det här kallas för handelsavtal - att länder förhandlar och kommer överens med varandra gällande vissa varor som man är beroende av. Och EU har många sådana avtal med andra länder - och dom måste Sverige rätta sig efter.

Mattias: Nu du Leila ska du få hjälpa mig med en sak - här ska vi göra ett slagprov.

Leila: OK

Mattias: Så här går det till - du tar den här tången och så plockar upp en av dom bitarna som ligger på botten där nere

Leila: OK

Matias: Den här maskinen kan mäta segheten i materialet och för den produkt vi håller på att utveckla så är det otroligt viktigt att ha rätt värden. Det blir perfekt och så trycker på den svarta knappen längst ner.

Leila: Wooow!

Mattias: Och då kan vi se värdena från vårt slag och som vi ser så har vi gröna värden. Så det är toppen. Nu är vi redo att ta det här till kund.

Leila: Nu kan det här säljas.

Mattias: Det uppfyller dom kvalitetskraven som vi har ställt.

Jenny: Något som är viktigt att ta upp är att handel och miljö det hänger ihop. Desto högre välstånd och ekonomisk aktivitet desto större utsläpp. Så samtidigt som vi i EU samarbetar kring handel vilket ökar tillverkningen av varor - så finns det mål att utsläppen från dess produktion ska minska.

SKYLTAR ÖVER JENNY:

HANDEL = MILJÖUTSLÄPP

EUS MÅL: UTSLÄPPEN MÅSTE MINSKA

Leila: Men då påverkas ni ganska mycket ut av EU?

Mattias: Jo, det stämmer. Men framförallt EU:s miljökrav påverkar oss en hel del. Och vi ska faktiskt åka tillbaka till början på vår produktion masugnen - och kika lite grann - för det är den som är den största koldioxidboven. Om man ska använda det uttrycket.

ARKIV

Jenny: Produktionen av det vi handlar med bidrar till miljöproblem såsom miljöföroreningar och utsläpp av växthusgaser. Och miljön är en viktig del i EU:s samarbete. Bland annat har man satt upp målen att minska växthusutsläppen med 20 % till år 2020 och 40% 2030. Jämfört med 1990 års utsläppsnivåer.

SKYLTAR:

20% till år 2020

40% till år 2030

Mattias: Det här är masugnen och det här är den största delen av våra utsläpp sker. Svensk stålindustri står ju för en väldigt stor del av utsläppen. Och masugnen är ju faktiskt en stor del av det. Men inom ett par år så ska vi byta den här kolbaserade ståltillverkningen till den där man istället använder elektricitet för att smälta ner järnet.

Leila: Om vi inte var med i EU. Tror du det hade gått lika snabbt då för Sverige att försöka förändra den här industrin.

Mattias: Svårt att säga men jag tror ju absolut att det självklart har varit en viktig drivande faktor att vi vill ta ner våra utsläpp. Så mycket som möjligt, och där måste alla hjälpa till. Speciellt när vi är en så stor del av det hela.

Leila: Men då tror jag att jag är klar för idag: Det känns dock inte som om jag gjort så mycket mer än att trycka på en knapp. Men nu vet jag i alla fall hur ditt jobb ser ut.

Mattias: Ja, det är bra, nu kan du hoppa in för mig när jag är sjuk någon gång kanske.

Leila: Absolut! Det skakar vi hand på

Mattias: Härligt. Jag har en sak till jag vill visa dig innan vi avslutar. Hänger ni med?

Leila: Absolut.

Jenny: EU är en av världens största ekonomier. Och för att förenkla handeln mellan medlemsländer så har EU skapat ett ekonomiskt samarbete - med en gemensam valuta - euron - och en centralbank. Men där är inte Sverige med. För vi röstade nej till det.

Leila: Det här är sista steget alltså.

Mattias: Jajamän, här lastas mina produkter på båt för att tas ut till våra kunder.

Leila: Ok, ut till Europa.

Mattias: Jajamän.

EFTERTEXTER

Programledare - Leila Trulsen

Statsvetare - Jenny Madestam

Inslagsproducent - Anna Klara Weingarten

Foto - Jon Jogensjö, Ola Fredholm

Klipp - Joe Bentley

Research - Peter Sincic

Ljudbearbetning - Ola Eliasson

Grade - Kalle Nordberg

Arkiv - SVT ARKIV, SSAB

Musik - Epidemic sound

Grafik - Lillasyster

Producent - Johanna Becker

Projektledare UR - Fredrik Quistbergh

LOGGA: MEDIABRUKET

Producerat för UR

LOGGA: UR